

Geld en duurzaamheid

In deze paradigmaserie verschenen reeds:

Fred Pearce – **De laatste generatie,**

hoe de natuur wraak neemt voor het broeikaseffect

Thomas Homer-Dixon – **Ten onder te boven,**

catastrofe, creativiteit en de vernieuwing van de beschaving

Peter Tom Jones & Vicky De Meyere – **Terra reversa,**

de transitie naar rechtvaardige duurzaamheid

Fred Pearce – **Volksbeving,**

van babyboom naar bevolkingscrash

Ken Webster & Craig Johnson – **Leren van de natuur,**

inspiratie voor een duurzame toekomst

Tim Jackson – **Welvaart zonder groei,**

economie voor een eindige planeet

Dmitry Orlov – **De val van Amerika,**

een vergelijking met de Sovjet-Unie

Herman Verhagen – **De Duurzaamheidsrevolutie**

hoe mensen organisaties en organisaties de wereld veranderen

Mark Lynas – **De mens als god,**

hoe de aarde het Antropoceen kan doorstaan

Richard Heinberg – **Einde aan de groei,**

ons aanpassen aan de nieuwe economische realiteit

Joanna Macy – **Terugkeer naar het leven,**

oefeningen en rituelen om ons weer te verbinden met het Levensweb

Anneleen Kenis & Matthias Lievens – **De mythe van de groene economie,**

valstrik, verzet en alternatieven

Bernard Lietaer e.a. – **Geld en duurzaamheid,**

van een falend geldsysteem naar een monetair ecosysteem

U vindt alles op www.hitte.nu

Bernard Lietaer

Christian Arnsperger, Sally Goerner en Stefan Brunnhuber

Geld en duurzaamheid

**Van een falend geldsysteem
naar een monetair ecosysteem**

*Een rapport van de Club of Rome-EU Chapter
aan Finance Watch en de World Business Academy*

Voorwoord door Dennis Meadows en door Oikos

Uitgeverij Jan van Arkel

i.s.m. Oikos, denktank voor sociaal-ecologische verandering

Oorspronkelijk verschenen bij Triarchy Press
onder de titel Money and Sustainability – the Missing Link

© Bernard Lietaer, Christian Arnspenger, Sally Goerner
en Stefan Brunnhuber, 2012
Nederlandse uitgave © Uitgeverij Jan van Arkel, Utrecht, 2012
ISBN 978 90 6224 521 5

De Nederlandse uitgave is tot stand gekomen in samenwerking met
Oikos, denktank voor sociaal-ecologische verandering
www.oikos.be

Vertaling: Jan Matthieu & Jan van Arkel
Omslagfoto: Photobank.Kiev/Shutterstock
Omslagontwerp: Karel Oosting
Opmaak binnenwerk: Hanneke Kossen
Druk: Hooiberg/Haasbeek
Gedrukt op Cocoon kringlooppapier

Recycled
Ondersteunt het verantwoord
gebruik van bosbouwproducten
www.fsc.org Cert no. SCS-COC-001256
© 1996 Forest Stewardship Council

Uitgeverij Jan van Arkel
Grifthoek 151, 3514 JK Utrecht
tel. 030 2731 840, info@janvanarkel.nl
www.hitte.nu / www.janvanarkel.nl

INHOUD

VOORAF

Voorwoord The Club of Rome EU-Chapter bij het rapport aan Finance Watch en de World Business Academy	13
Boodschap van de Secretaris-generaal van de Club van Rome	17
Voorwoord World Academy of Art and Science	19
Voorwoord World Business Academy	21
Voorwoord van Dennis Meadows	23
Voorwoord van Oikos	27
Korte inhoud van dit boek	29

DE MISSING LINK TUSSEN GELD EN DUURZAAMHEID

1	Waarom dit rapport, op dit moment?	45
1	<i>Structurele kwesties identificeren</i>	46
2	<i>Pragmatische oplossingen aanreiken</i>	47
3	<i>Het belang van timing</i>	48
2	Economische paradigma's expliciet maken	55
1	<i>Omgaan met de natuurlijke wereld</i>	56
	Drie economische paradigma's	56
	Duurzaamheid definiëren	61
	Duurzaamheid van het milieu	62
	Menselijke ontwikkeling	65
	Ons eigen kader voor duurzaamheid	66
2	<i>Omgaan met het monetaire systeem</i>	67
	Onderzoek van de rol van geld	67
	Het 'servicefunctie'-paradigma:	
	geld als een onschuldig smeermiddel	68

	De monetaire 'blinde vlek'	69
	De hegemonie van het denken in één enkele munt	70
	De ideologische strijd tussen kapitalisme en communisme	71
	Een geïnstitutionaliseerde status-quo	72
3	Instabiliteit van het monetaire systeem en het bankwezen	75
1	<i>De opkomst van een 'wereldwijd casino'</i>	75
	Een explosie van financiële transacties	75
	Een angstwekkende tijd voor het bankwezen	77
2	<i>Systeemcrises: frequentie, types en geografische spreiding</i>	80
	Drie soorten crises	80
	Extra werkloosheid	83
	Menselijke en maatschappelijke kosten	84
	Outputverliezen	85
	Transferkosten	85
	Steeds meer overheidsschuld	88
3	<i>De wurgende staatsschuld</i>	90
4	<i>Een oplossing: de privatisering van alles?</i>	93
5	<i>Conclusie</i>	98
4	Instabiliteit verklaard: de fysica van 'complex flow networks'	101
1	<i>Instabiliteit als een structurele zwakte</i>	102
2	<i>De verkeerde classificatie van de economie</i>	104
3	<i>Complexiteit</i>	108
4	<i>De fysica van complex flow networks</i>	117
5	<i>Lessen uit de natuur</i>	121
6	<i>Toepassing op monetaire systemen</i>	124
	Op natuurlijke wijze omgaan met crashes?	126
	Bevestiging uit onafhankelijke hoek	129
7	<i>Naar een structurele oplossing?</i>	131
8	<i>Conclusie</i>	133
5	De effecten van het huidige geldsysteem op duurzaamheid	137
1	<i>De procyclische tendens van geldschepping:</i> "wanneer het regent, giet het"	138
	De effecten van procyclische geldcreatie	139
	Gevolgen voor duurzaamheid	140

- 2 *Kortetermijndenken: waarom de toekomst 'verdisconteerd' wordt* 140
 - Gevolgen voor duurzaamheid 144
 - 3 *De druk van de verplichte groei: over schuld en samengestelde interest* 144
 - Gevolgen voor duurzaamheid 149
 - 4 *Een niet aflatende concentratie van rijkdom: de armen tegenover de superrijken* 150
 - Economische effecten van concentratie van rijkdom 152
 - Concentratie van rijkdom, gelijkheid en het monetaire en financiële stelsel 153
 - Rente (of interest) 154
 - Het proces van de geldcreatie 155
 - 'Lobbycratie' 155
 - Weerzinwekkende verschillen in rijkdom en de gevolgen voor duurzaamheid 156
 - 5 *De devaluatie van sociaal kapitaal: waarom concurrentie samenwerking kán overmeesteren* 157
 - Sociaal kapitaal definiëren 157
 - De concurrentie wordt aangemoedigd 158
 - Het meten van sociaal kapitaal 161
 - Sociaal kapitaal en gevolgen voor de duurzaamheid 164
 - 6 *Geld als aantrekker: ingebouwde instabiliteit* 164
 - 7 *Conclusie* 166
- 6 Het institutionele kader van macht** 169
- 1 *Taaltrucs, macht en controle* 169
 - De samenhang van macht en geld 171
 - Hoe is het zover gekomen? 174
 - 2 *Het Chicago Plan* 179
 - Redenen om het Chicago Plan niet aan te bevelen 182
 - 3 *Het Officiële Paradigma* 184
 - 4 *Het Fiatvaluta-paradigma* 185
 - 5 *Vergelijking van de twee paradigma's* 189
 - 6 *Conclusie* 190

NAAR EEN MONETAIR ECOSYSTEEM MET
COMPLEMENTAIRE MUNTEN

- 7 **Naar een veerkrachtig monetair ecosysteem** 195
Maatschappelijk nuttige en opschaalbare muntsystemen 195
 Samenvatting van de motivatiesystemen
 in hoofdstuk 8 en 9 198
- 8 **Voorbeelden vanuit privé-initiatief** 201
- 1 *Doraland: het creëren van een 'Lerend Land'* 201
 - 2 *Wellness Tokens: de marktgebreken in de gezondheidszorg overwinnen* 204
 Genezen is beter dan voorkomen:
 een falen van de markt 204
 Wellness Tokens 205
 Met Wellness Tokens betalen 208
 De zakelijke zin van Wellness Tokens 208
 - 3 *Natuurlijk Sparen: levende bomen als 'spaarpotten'* 211
 Doelstellingen van Natuurlijk Sparen 211
 Natuurlijk Sparen, stap voor stap 212
 Risicobeheer 214
 De aandelen van Natuurlijk Sparen gebruiken 214
 Enkele theoretische beschouwingen 215
 - 4 *C3: Commercial Credit Circuits (commerciële kredietkringen) voor kleine en middelgrote ondernemingen* 217
 Het probleem en de oplossing 217
 De B2B van C3 stap voor stap 219
 Voordelen 220
 - 5 *De TRC: een initiatief voor multinationale ondernemingen* 223
 Het probleem 223
 Het TRC-mechanisme 223
 Hoe de TRC in de praktijk werkt 225
 Voordelen van de TRC 230
 Verschillen met eerdere voorstellen 232
 Ter afsluiting 234

- 9 **Voorbeelden van overheidsinitiatieven** 235
- 6 *Torekes: een stadsinitiatief om vrijwilligerswerk aan te moedigen* 235
 - 7 *Biwa Kippu: de financiering van een regionaal milieuproject* 239
 - 8 *Civics: financiering van sociale, culturele of maatschappelijke activiteiten* 243
 - 9 *ECO's: de klimaatverandering de oorlog verklaren* 251
- 10 **Alle touwtjes aan elkaar knopen** 255
- 1 De procyclische tendens van geldschepping: "wanneer het regent, giet het" 255
 - 2 Kortetermijndenken: waarom de toekomst 'verdisconteerd' wordt 256
 - 3 De druk van de verplichte groei: over schuld en samengestelde interest 256
 - 4 Een niet aflatende concentratie van rijkdom: de armen tegenover de superrijken 257
 - 5 De devaluatie van sociaal kapitaal: waarom concurrentie samenwerking kán overmeesteren 257

TOT SLOT

11 De 'grenzen aan de groei' voorbij? 261

- Bijlagen 273
- Met dank aan... 274
- Over de auteurs 275
- Over de Club van Rome 277
- Noten 279
- Bibliografie 300
- Zakenregister 313

